

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Karolína Skalová

Sociální pedagog a jeho uplatnění v prostředí ZŠ

Olomouc 2022

vedoucí práce: doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pod vedením doc. Mgr. Štefana Chudého, Ph.D. K práci jsem použila literaturu a prameny uvedené v seznamu.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Univerzitě Palackého v knihovně Pedagogické fakulty a ve studijní agendě a dále zpřístupněna ke studijním účelům.

V Olomouci.....

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji doc. Mgr. Štefanovi Chudému, Ph.D. za odborné vedení při zpracování mé bakalářské práce a za vstřícnost, se kterou ke mně po celou dobu přistupoval. Dále děkuji své rodině za podporu a trpělivost v průběhu celého studia.

Obsah

ÚVOD	1
1 CÍLE PRÁCE.....	2
2 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA.....	3
2.1 HISTORIE	3
2.2 VZNIK.....	4
3 SOCIÁLNÍ PEDAGOG	6
3.1 DEFINICE OBORU A LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ	6
3.2 CÍLE A ÚKOLY.....	7
3.2.1 <i>Prevence</i>	8
3.3 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ	9
3.3.1 <i>Zneužívání návykových látek včetně experimentování</i>	10
3.3.2 <i>Nelátkové závislosti a rizika jejich vzniku</i>	11
3.3.3 <i>Negativní psychosociální chování</i>	13
3.3.4 <i>Nežádoucí sexuální chování</i>	15
4 UPLATNĚNÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	16
4.1 NEZISKOVÝ SEKTOR (OBLAST SOCIÁLNÍCH A PEDAGOGICKÝCH SLUŽEB).....	16
4.2 KOMERČNÍ SEKTOR (FIREMNÍ OBLAST A PODNIKÁNÍ).....	17
4.3 OBLAST SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	18
4.4 VEŘEJNÝ A STÁTNÍ SEKTOR	19
5 METODOLOGIE.....	21
5.1 SBĚR DAT A METODA JEJICH SBĚRU	21
5.2 SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY VÝZKUMU	22
6 VÝSLEDKY VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	24
6.1 JAKÉ ČINNOSTI BY MĚL SOCIÁLNÍ PEDAGOG VE ŠKOLE VYKONÁVAT?.....	24
6.2 JAKÝ JE NÁZOR PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ NA POZICI SOCIÁLNÍHO PEDAGOGIKA VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ?	25
6.3 JAKÝ MAJÍ UČITELÉ NA ZŠ NÁZOR NA ZAŘAZENÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA DO ZÁKONA O PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍCÍCH?.....	27
6.4 S KÝM BY MOHL SOCIÁLNÍ PEDAGOG V PROSTŘEDÍ ZŠ SPOLUPRACOVAT?.....	28

7	DISKUZE	29
8	ZÁVĚR	31
9	SEZNAM LITERATURY A POUŽITÉ ZDROJE	32

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem zvolila Sociální pedagog a jeho uplatnění v prostředí ZŠ. Toto téma jsem si vybrala, protože studuji obor Sociální pedagogika, a právě tento obor se potýká s problémem legislativního ukotvení. Přesněji jde o problematiku zařazení sociálního pedagoga do zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

Moje bakalářská práce se zabývá názory pedagogických pracovníků ze základních škol na výše uvedenou problematiku, a tedy analyzuje možnosti uplatnění sociálního pedagoga na základních školách. Jako výzkumnou metodu jsem použila metodu dotazníkového šetření. Na zpravování dat jsem zvolila metodu otevřeného kódování a obsahovou analýzu.

První kapitola mé bakalářské práce je zaměřena na sociální pedagogiku jako vědní obor. Přesněji se zaměřuji na historii celého oboru a na vznik samostatného oboru.

V následujících kapitolách se zaměřuji více na práci sociálního pedagoga. Například na jeho kompetence, cíle a legislativní ukotvení. Dále popisuji všechny rizikové formy chování, se kterými může sociální pedagog pracovat a napomocť v jejich prevenci.

Závěr teoretické části práce obsahuje možnosti uplatnění sociálního pedagoga na ŽŠ v České republice. V této kapitole je zmíněno také školní prostředí, kterého se týká většina z empirické části bakalářské práce.

1 Cíle práce

- popsat historii a současnost působení sociální pedagogiky,
- vysvětlit práci sociálního pedagoga,
- popsat jednotlivé rizikové formy chování,
- objasnit možnosti uplatnění sociálního pedagoga v prostředí ŽŠ,
- shrnout činnosti, které by měl sociální pedagog vykonávat,
- analyzovat názor pedagogických pracovníků na začlenění sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících.

2 Sociální pedagogika

„Sociální pedagogika je vědní obor transdisciplinární povahy, který se zaměřuje na roli prostředí ve výchově, na zvládání životních situací bez ohledu na věk ve smyslu napomáhání souladu potřeb jedince a společnosti, na utváření optimálního životního způsobu“ (Kraus, 2008).

Sociální pedagogika je postavena na dvou základech, kterými jsou filozofické myšlení a sociální práce.

2.1 Historie

Kořeny sociální pedagogiky sahají až do období řeckých a římských myslitelů.

Spojení mezi výchovou a vzděláním a jejich vlivem na společnost je spojováno s Platónem (427 – 347 př. n. l.), ten zdůrazňoval vztah výchovy k přípravě člověka na jeho společenské uplatnění už ve svém díle s názvem Ústava.

Aristotelés (384–322 př. n. l.) ve svých úvahách také dává výchově velký význam. Ve svém spise Politika dokonce uvádí, že cílem výchovy je duchovní přetvoření člověka v samostatnou a odpovědnou bytost.

V neposlední řadě je vhodné zmínit Senecu (4 př. n. l.– 65 n. l.), protože ten ve svých dialozích, které věnoval etice, dává velký důraz na řešení sociálních problémů tehdejší společnosti. Podle něj moudrost člověka odráží v jeho schopnosti pomoci, tím se i snaha o konání dobra stává součástí etiky a základem k poražení paternalismu v péči o druhé.

V antické kultuře začali lidé pečovat o druhé podle charakteristiky paternalistické péče, kde bylo jasně dáno, že řešení sociálních problémů je závislé na podpoře těch, vrstev na kterých je stát nejvíce závislý (Tomeš, 1996). V Athénách tak šlo hlavně o válečné veterány.

Platón uvažoval o společnosti, která by byla založena na souznění a na plnění povinností v každém článku společnosti, protože jen jedinec, který plní svou společenskou roli může ve své společenské vrstvě přinést užitek i vrstvám dalším. Člověk se tak, podle něj neměl dožadovat soucitu od ostatních lidí, protože má své úkoly, které musí plnit, aby společnost správně fungovala. Samotná idea solidarity byla tedy pro tuto dobu ještě neznámá.

Náznak sociální práce přichází již se vznikem podpůrných spolků (collegií), v nichž si řemeslníci, obchodníci a za určitých podmínek i otroci mohli zařídit potřebnou podporu v případě onemocnění nebo smrti.

Ve středověku vycházel ideál člověka z učení Ježíše Krista, který si zakládal na prosazování lásky k bližnímu a soucitu s trpícími. Mezi duchovní myslitele této doby patří například sv. Augustin (354 – 430), a nebo Tomáš Akvinský (1225 – 1274), který viděl chudobu jako nedílnou součást lidského bytí, protože společnost potřebuje hierarchii, na jejímž vrcholu bude Bůh.

Na druhou stranu se později objevuje Thomas More (1478 – 1535) se svým latinským spisem Utopie (1516), ve kterém popisuje, jak by měl vypadat dokonalý ostrov. Panuje tam rovnost, svoboda a chudoba, tudíž neexistuje.

Jedním z prvních známých myslitelů, kteří přemýšleli, jak pomoci chudým, a pokoušeli se vymyslet nějaký systém péče o ně, byl Juan Luis Vives (1492 – 1540). Tvrdil, že starat se o chudé je práce státu a nikoliv církve.

Raný novověk, který je ukončen Francouzskou revolucí (1789), dal cestu novému pojetí práv člověka a občana, a tak se i v tomto směru změnila role státu v péči o druhé. Jedním z nejdůležitějších pedagogů a myslitelů této doby byl Jan Ámos Komenský (1592 – 1670), jehož díla a teze se zabývají propojením mezi výchovou a společností, důležitostí role školního prostředí a faktem, že každý má právo na nápravu. V tomto období byla také napsána kniha Emil, čili o výchově od Jeana Jacquese Rousseaua (1712 – 1778). Dílo pojednává o výchově jakožto o způsobu formování člověka.

2.2 Vznik

Myšlenky o zformování sociální pedagogiky jako vědního oboru začaly být projevovány až v 19. a 20. století. Základem pro emancipaci tohoto oboru byl vznik sociologie jako samostatné teoretické vědy.

Sociální pedagogika byla uplatňována ve dvou proudech, a to v proudu praktickém a teoretickém. Prakticky orientovaná sociální pedagogika ověřovala potřebnost a efektivnost výchovné práce zaměřené na skupiny a vrstvy společnosti, které si prošly velkými společenskými proměnami. V každé zemi byl jiný problém. Důkazy lidské solidarity a sociálně orientovaná výchova dávala možnost této hraniční disciplíně k rozvoji. Teoretický proud sociální pedagogiky dával zase novému oboru ideje propojení mezi výchovou a společností a popisoval společenské cíle a obsahy výchovy.

První, kdo popsal vliv prostředí na výchovu a zformuloval základní teze sociální pedagogiky, byl Johann Heinrich Pestalozzi (1746 – 1827). Celý svůj život se opakovaně

pokoušel ukázat konkrétní postupy v péči o chudé a opuštěné děti. Pracoval v Ústavu pro výchovu chudých dětí a také v Útulku pro osiřelé děti.

K odkazu Pestalozziho se hlásí i řada známých osobností jako například Friedrich Adolf Wilhelm Diesterweg (1790 – 1866), který ve svém díle Rukověť vzdělání pro německé pedagogy vyzdvihuje vedení žáků k pravdě a svobodně. Také byl první, kdo použil termín sociální pedagogika.

Za zakladatele teoretického proudu sociální pedagogiky bývá označován Paul Natorp (1854 – 1924). Natorp věřil, „*že pod vlivem výchovy a ušlechtilé morální koncepce se bude celý svět postupně zdokonalovat a povede k vytoužené lidské jednotě*“ (Kraus, 2008).

Současná česká sociální pedagogika je ovlivněna přerušáním jejího vývoje během nacistické okupace v Československé republice. Tato okupace měla vliv i na rozvoj české vědy obecně. Teprve na konci 60. let se situace začala měnit. Byla vydána kniha Sociální pedagogika (Wroczynský, 1968) a vysokoškolská učebnice Úvod do sociologie výchovy (Galla, 1967), ve které byly uvedeny i informace týkající se sociální pedagogiky.

Hlavní zlom nastal v 90. letech 20. století, kdy se spojily jak teoretické, tak i praktické znalosti sociální pedagogiky, a zformulovala se tak nová a samostatná věda. Obor sociální pedagogika začal postupně dostávat vymezení a první pojetí. Postupem času se začala sociální pedagogika vyučovat jako obor na vysokých školách, například na Univerzitě v Hradci Králové nebo na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

3 Sociální pedagog

Sociálního pedagoga „lze charakterizovat jako specializovaného odborníka vybaveného teoreticky, prakticky a koncepčně pro záměrné působení na osoby a sociální skupiny především tam, kde životní způsob, životní praxe těchto jednotlivců či sociálních skupin se vyznačuje destruktivním či nekreativním způsobem uspokojování potřeb a utváření vlastní identity“ (Klíma, 1993).

Sociální pedagog pracuje se všemi věkovými skupinami, od dětí po seniory.

3.1 Definice oboru a legislativní ukotvení

V teorii se můžeme setkat s dvojím pojetím sociální pedagogiky, užším a širším. Užší pojetí se podle B. Krause váže na problematiku sociálně patologických jevů neboli na rizikové chování a na osoby nebo skupiny, které představují z tohoto hlediska riziko pro společnost. Za cíl sociální pedagogiky se tedy pokládá pomoc i těmto skupinám a jedincům najít pro ně výchovnou cestu tak, aby došlo k jejich soběstačnosti. Uplatnění by tedy sociální pedagog našel hlavně v oblastech primární prevence.

„V širším pojetí je sociální pedagogika brána jako multidisciplinární obor, který se orientuje na celou populaci“ (Kraus, 2008). Cílem takto vysvětlené sociální pedagogiky je tedy „rozvoj sociální kreativity a vytváření a rozvíjení životního způsobu jedinců i sociálních skupin, a to ve smyslu kultivace a estetizace jejich životních způsobů tak, aby byl minimalizován rozpor mezi společností a jedincem“ (Klíma, 1993).

Sociální pedagogika je stavěna na základech sociologie a pedagogiky a čerpá z obou těchto disciplín. Setkání těchto oborů přesvědčilo o tom, že sociální pedagogika je utvořena ze dvou odlišných dimenzí. Z dimenze sociální a pedagogické. Sociální dimenze je určena „sociálním rámcem, společenskými podmínkami, situací v konkrétní dané společnosti“ (Poláčková, Kraus, 2001).

Naopak pedagogická dimenze si dává za cíl „realizovat výchovné, preventivní, resocializační a reedukační postupy, a usměrňovat tím životní situace jedince s ohledem na jeho potenciál a individualitu“ (Procházka, 2012).

Nyní má sociální pedagogika několik definic. Podle Pedagogického slovníku je sociální pedagogika „pedagogická disciplína, jež se zabývá širokým okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikovou a oficiálně znevýhodněnou skupinu mládeže a dospělých“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2001).

Bakošová vnímá současnou sociální pedagogiku jako hraniční vědní disciplínu mezi sociologií a pedagogikou. Zároveň také poukazuje na fakt, že „*zkoumá vztahy mezi sociálním prostředím a výchovou, formy sociální pomoci a péče o děti, mládež a dospělé, tedy člověka v sociálním prostředí*“ (Bakošová, 1994).

Nejvíce využívaným vysvětlením sociální pedagogiky je ale definice od B. Krause. Ten tvrdí, že „*sociální pedagogika je obor, který se zaměřuje na sociální aspekty výchovy a vývoje osobnosti*“ (Kraus, 2008).

Ač název oboru nabádá k myšlenkám o existenci v zákoně o pedagogických pracovnících, v praxi tomu tak není. Sociální pedagog je v legislativě ČR ukotven v zákoně o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Na zařazení do zákona o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb. se však ale stále pracuje a věnuje se tomu i sama Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, a to již od roku 2013.

3.2 Cíle a úkoly

Podle B. Krause (2008) má sociální pedagogika dva hlavní úkoly, na které se musí zaměřit. Prvním úkolem je sociální pedagogická prevence. Tím se myslí především prevence primární. Je zde důraz na analýzu prostředí, které má velký vliv na celkový rozvoj osobnosti jedince a výskyt sociálně patologických jevů. Nejdůležitější je osoby či skupiny, které vykazují známky rizikového chování, včas najít a poskytnout jim pomoc.

Druhým úkolem je podle Krause (2008) sociálně pedagogická terapie, která je záměrně určena znevýhodněným a problémovým skupinám. Její cíl je pomoci lidem, kteří by mohli představovat problém pro společnost nebo by mohli být díky svému znevýhodnění v ohrožení.

Konkrétně má sociální pedagog za úkol přispívat k utváření zdravého životního stylu, vymyslet formy a specifické metody sociálně výchovné činnosti, vyvíjet maximální snahu o uplatnění poznatků v praxi, popisovat a analyzovat prostředí, které člověka obklopuje, zkoumat, jak poskytnout pomoc v adaptaci na životní podmínky a reflektovat globální problémy společnosti.

Sociální pedagog by se měl zabývat například „*vztahy mezi prostředím a výchovou, působením médií na výchovný proces, životním způsobem a jeho utvářením, metodami sociálně výchovného působení, probaci a mediací a pomáháním*“ (Kraus, 2004).

Mezi hlavní činnosti pedagoga patří podle profilu studenta sociální pedagogiky Masarykovy univerzity jeho výchovné působení ve škole a ve volnočasových centrech,

pořádání hodnotných volnočasových aktivit, vytváření sociálně pedagogických aktivit pro jedince, skupiny a komunity, poradenská, diagnostická a analytická činnost, podpora týmové práce, reedukační a resocializační práce a terénní a komunitní práce.

3.2.1 Prevence

Jak už je napsáno v předchozí podkapitole, sociální pedagogika by se měla zabývat hlavně prevencí rizikového chování. Proto je zapotřebí vysvětlit, co to prevence vlastně je.

Prevence je soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím společenským jevům a všem rizikovým formám chování, a to jejich vzniku, rozvíjení se a recidivě. Existují tři druhy prevence, mezi ty patří prevence primární, sekundární a terciární.

Primární prevence je zaměřena na širší populaci, která nemá rizikovou zkušenost. Dělit ji můžeme podle obsahu na specifickou, neboli zaměřenou na konkrétní riziko, nebo na nespécifickou, která podporuje žádoucí formy chování obecně. Dále ji můžeme dělit podle cílové skupiny, na kterou je zaměřena. Patří sem všeobecná prevence, selektivní prevence, indikovaná prevence. Všeobecná prevence je určena pro širší populaci lidí, kteří nemají rizikovou zkušenost a ani ohrožující faktor. Selektivní prevence zahrnuje děti a dospívající se zvýšeným rizikem, kteří ale stále nemají rizikovou zkušenost, ale jsou v rizikové skupině (minority, ...). Posledním je indikovaná prevence, u které není možné diagnostikovat rizikové chování, ale je možné vyzorovat varovné známky. Mezi zásady této prevence patří včasnost a dlouhodobost, koordinovanost, odbornost, nenásilnost. Veškerý program musí být odpovídající věku zúčastněných.

Sekundární prevence je zaměřena na ohrožené jedince a skupiny s různou mírou rizikové zkušenosti, jejím cílem je zabránit prohlubování jakékoliv rizikové zkušenosti.

Oproti předešlým druhům prevence je terciární prevence určena pro jedince, kteří propadli závislosti nebo poruchovému chování. Jejím cílem je zabránit její další recidivě. Tato prevence funguje ve dvou základních krocích. Prvním krokem je terapie, která může být medicínská, psychologická nebo etopedická. V druhém kroku jde hlavně o snahu a hledání nového smyslu života a místa ve společnosti, aby se rizikové chování již u jedince či skupiny neobjevovalo.

3.3 Rizikové chování

Pojem je definován ve vztahu k dětem a mladistvým, postihuje projevy chování dospívajícího jedince, které mohou mít rizikový až ohrožující charakter pro jeho psychosociální vývoj a úspěšnou socializaci. Rizikové chování souvisí s neuspokojováním potřeb, sociální pedagog má tedy za úkol odhalit příčinu a posílit nerozvinuté nebo oslabené potřeby. Klíčové je aktivizovat rodinu a mít dostupnou odbornou poradenskou pomoc (PPP, školní poradna).

Ekvivalentem k rizikovému chování je termín sociálně patologické jevy. Je tedy důležité si tento pojem definovat. „*Sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, legislativy a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak i individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím*“ (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003).

Podobným slovním spojením také používaným v terminologii sociální pedagogiky je sociální deviace. Za sociálně deviantní počínání považujeme veškeré odchylky chování od sociálních norem neboli pravidel a zákonů společnosti.

Klasifikace rizikového chování (Průcha, Walterová, Mareš, 2009):

- zneužívání návykových látek včetně experimentování,
- nelátkové závislosti a rizika jejich vzniku,
- negativní psychosociální chování,
- nežádoucí sexuální chování.

Rizikové chování je i hlavním tématem některých výzkumů. V posledních letech se přišlo na to, že hranice pro první užití drog a cigaret se čím dál tím více posouvá. Například je zaznamenáno, že první cigaretu dítě zkusí už v jedenácti letech, proto je více než kdy předtím potřeba k vytvoření prostoru pro sociálního pedagoga ve škole, který má v těchto oblastech pomoci.

Jak je již zmíněno, prostředí školy je jedním z míst, kde se sociální pedagog může uplatnit. A vzhledem k tomu je zde důležité zmínit aktuální strategii MŠMT k sociálně patologickému chování. Podle ministerstva tam patří následující výčet typů rizikového chování: „*závislostní chování, závislost na procesech, agrese a šikana, homofobie, rasismus, rizikové*

sporty, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování, krádeže, záškoláctví“ (MŠMT, 2010).

3.3.1 Zneužívání návykových látek včetně experimentování

Návykové látky neboli drogy jsou psychoaktivní látky, po jejichž aplikaci se mění jedincův psychický stav. Tyto substance vyvolávají různé typy závislosti. Závislost dělíme na biologickou, nebo psychickou. Biologická neboli také fyzická, je definována jako *„stav adaptace organismu na drogu abstinčním syndromem“ (Vágnerová, 1999)*. Oproti tomu *„psychická závislost vyjadřuje potřebu užívat opakovaně nebo trvale drogu k vyvolání příjemných prožitků“ (Vágnerová, 1999)*.

Obecně je syndrom závislosti definován podle Mezinárodní klasifikace nemocí jako *„skupinu fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si dříve cenil více“ (MKN-10, 2022)*.

MUDr. K. Nešpor zdůrazňuje, že *„o závislost jde jen v případě, pokud by se během jednoho roku objevily tři z těchto znaků: bažení (craving), potíže v sebeovládání, zanedbávání jiných potřeb, pokračování v užívání, přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků či odvykací stav“ (Nešpor, 2000)*.

Většinu odborníků zajímá hlavně motivace a příčiny, které vedou jedince k užívání návykových látek. Vágnerová tvrdí, že jsou jen 4 varianty, proč by člověk začal s braním drog. Patří sem například *„potřeba vyřešit své problémy, uniknout stresovým situacím a frustraci (uvolnění zábran), dále potřeba dosáhnout uspokojení nebo slasti, která není jinak dosažitelná nebo běžně dostupná, poté potřeba uniknout stereotypu, nudě a získání inspirace či potřeba sociální konformity, uchování sociálních vztahů a nebo potřeba být akceptován skupinou nebo subkulturou, v níž užívání drog patří k standardu chování“ (Vágnerová, 1999)*. Příčiny braní drog na druhou stranu vidí MUDr. K. Nešpor v následujících oblastech: rodina, vrstevníci, genetické dispozice, osobnost dítěte, somatické problémy, škola, socioekonomické faktory (snadná dostupnost látek, masmédiá, vliv korupce).

Psychoaktivní látky, které vyvolávají závislost svým účinkem jsou, podle MUDr. K. Nešpora, trojího typu. Prvním typem jsou látky působící psychostimulačně, které vyvolávají stavy euforie. Druhým typem jsou substituce fungující psychoinhibitačně, které potlačují úzkost nebo depresi. V poslední řadě existuje typ působící desintegračně. Takové látky vyvolávají iluze a halucinace.

Mezi nejvíce populární drogy patří marihuana, opiáty (heroin), stimulační drogy (kokain, pervitin,...) a halucinogeny (LSH, lysohlávky). Marihuana, hašiš, heroin, pervitin či kokain jsou drogy, které jsou v České republice považovány za nelegální. Nelze ale opomenout takzvané společenské drogy, jako je například alkohol anebo „měkké“ drogy, jakožto tabák, které jsou společností sice tolerované, ale také velmi škodlivé pro organismus uživatele, a i jeho okolí.

Vedlejší účinky při užívání drog se liší podle látky, kterou jedinec užívá. Toto jsou u většiny uživatelů ty nejčastější: třes, nevolnost, zvýšená teplota, zmatek, silné bušení srdce, úzkost, agresivita, únava, deprese a pocit potřeby substance.

3.3.2 Nelátkové závislosti a rizika jejich vzniku

Do této kapitoly zapadají veškeré závislosti, u kterých není přítomna substituční látka. Jde o závislé chování ve vztahu k určitým aktivitám. Ekvivalentem ke slovnímu spojení nelátkové závislosti je behaviorální závislost. Problém s tímto chováním se vyskytuje nejčastěji u adolescentů a v období rané dospělosti. Charakteristický je chronický vzorec chování s pokusy o abstinenci a bažení.

Mechanismus nelátkové závislosti definujeme jako „chování, které přináší okamžité uspokojení, má tendenci se opakovat a postupně se stává zvykem (návykem) i přes případné negativní následky. Vytváří se vzorec (závislostního) chování, typický podléháním okamžitému impulzu a ztrátou kontroly. Největší roli na regulaci odměňujícího chování má dopaminergní a endogenní opiátový systém, podobně jako u látkových závislostí“ (Státní zdravotní ústav, 2021).

Jednou z možností jak diagnostikovat behaviorální závislost je princip „tří C závislosti“, kam patří: nutkání (*compulsion*), nedostatek sebekontroly (*loss of control*) a následné pokračování i přes způsobené negativní důsledky (*continued use despite negative consequences*). Dále je také možné zvažovat přítomnost šesti znaků nelátkových závislostí: význačnost, změna nálady, tolerance, abstinenci příznaky, mezilidský nebo vnitřní konflikt a relaps. K prvním signálům nelátkové závislosti patří ztráta zaměstnání.

Při léčbě je nejdůležitější, aby člověk, který trpí některou z forem nelátkové závislosti, získal od svého okolí zpětnou vazbu na změny, kterých si v jeho chování všiml. K léčbě behaviorálních závislostí se využívá hlavně individuální nebo skupinová psychoterapie. Do tohoto léčebného procesu by měla být zapojena celá rodina.

Mezi nejčastější nelátkové závislosti patří závislost na internetu, problémové hráčství, závislost na sexu a závislost na jídle.

Závislost na internetu (netolismus) je popsána jako nadměrné využívání internetu. Hlavní negativní poznatky jsou spatřovány v následujících oblastech: studium a zaměstnání, duševní zdraví a sociální vztahy, tělesné zdraví, anebo finanční ztráty. Podle způsobu trávení času na internetu rozlišujeme tři typy závislosti: závislost na online hrách, závislost na online komunikaci a závislost na stránkách s pornografickým obsahem.

Problémové (patologické) hráčství, neboli gambling, zahrnuje velké množství hazardních činností. Problémový, neboli patologický, hráč splňuje všech šest nadcházejících znaků ve svém chování: význačnost (hraní se stalo nejdůležitější aktivitou v životě), změny nálady ve spojitosti s hraním, zvýšená tolerance, abstinční příznaky, konflikty v souvislosti s hraním a relaps.

Závislost na sexu, jinak řečeno hypersexualita, je stav, kdy sexuální chování hraje roli návykové látky, která je ukazatelem jedincovy nálady. Hypersexualita je dle MKN-10 nadměrná sexuální apetence, která může být nepříjemně prožívána jak muži, tak ženami. Je spojena se zvýšenou erotickou fantazií a podnikavostí. Starší literatura užívala pro mužskou hypersexualitu termín satyriáza a pro ženskou nymfomanie. U žen je vzácnější. Mezi znaky této závislosti patří: neustálé zabývání se sexem, vysoká promiskuita či excesivní masturbace. Sex se pro postiženého jedince stává hlavním zvládacím mechanismem, potřeba sexu stoupá a její potlačování je nevladatelné. Na jedné straně přináší sex závislé osobě uspokojení, ale na druhé straně vede k pocitům studu, zavržení, odcizení, samoty a úzkosti. Typické pro tuto poruchu je, že se postižený nedokáže s nikým opravdu sblížit, proto často mění partnery, nadměrně se sebeukájí nebo tráví svůj volný čas na pornostránkách.

Při závislosti na jídle se jedná o nekontrolovatelnou touhu jíst s následkem nadměrného příjmu potravy. Tato závislost se může objevit u osoby i v kombinaci s poruchou příjmu potravy, jako je například bulimie nebo anorexie, protože objektem je chování, které s příjmem potravy souvisí. Člověk, který je závislý na jídle, často nedává na obdiv svoji potřebu jíst, spíše ji skrývá, když ale sám ve svém prostředí, kde není před zraky ostatních, začne se přejídat. Záchvatovité přejídání se někdy v průběhu života vyskytlo až u 1,9 % populace. Je dokázáno, že tato porucha se objevuje častěji u žen než u mužů.

3.3.3 Negativní psychosociální chování

Do negativního psychosociálního chování řadíme šikanu, agresi, záškoláctví a vandalismus.

Slovo šikana je odvozeno z francouzského slova chicane a znamená zlomyslně ubližovat a opakovaně chtít nelogickou činnost. „*Šikana je jedna z forem asociálního a agresivního jednání a chování vyskytujícího se nejčastěji tam, kde je oběť nucena žít společně s agresory a kde je uplatňován tvrdý hierarchicko-autoritativní přístup*“ (Procházka, 2012). Lze se s ní setkat například v zaměstnání či ve škole.

Šikanu dělíme na fyzickou a psychickou, obě mají své pasivní či aktivní projevy. Do fyzických pasivních patří neverbální komunikace. Například gesta, mimika či hlas. Fyzická aktivní se může projevovat strkáním, krádežemi, kopáním nebo fackováním. Mezi projevy psychické šikany patří přehlížení nebo neodpovídání. Do aktivní psychické šikany patří nadávání, urážení nebo kyberšikana.

Hlavním znakem šikany je nevyrovnanost sil mezi obětí a agresorem. Agresor bývá fyzicky zdatný, ale jinak podprůměrný, co se týče školních či pracovních výsledků. Oběť je na druhou stranu většinou osoba plachá, fyzicky slabá a samotářská.

Šikana má, podle pana M. Koláře (1997), svá vývojová stádia. První stupeň je znám jako ostrakismus. V každé skupině bývají jedinci, kteří nejsou oblíbení, neboli outsideri. V tomto stádiu se začínají šířit o oběti pomluvy a skupina se baví malými „legráckami“ vůči outsiderovi. Při druhém stupni šikany dochází k fyzické agresi a manipulaci s obětí. Během třetího stupně se vytvoří ve skupině jádro neboli pevný základ, které je tvořené agresory, kteří systematicky vyhledávají oběti a následně je týrají. Čtvrtý stupeň je charakteristický tím, že i ti, kteří se do poslední chvíle šikany neúčastnili, nyní musí být součástí šikanování, jinak by se oni sami mohli stát oběťmi. Poslední vývojový stupeň šikany je stupeň pátý, kdy nastává totalita, neboli dokonalá šikana. Dochází při ní ke zdokonalenému násilí vůči oběti a zvýšení tlaku na celou skupinu. Tento stupeň se vyskytuje hlavně ve věznicích, výchovných ústavech a ve vojenském prostředí (Kolář, 1997).

Důvodů k šikanování bývá několik, ale za hlavní příčinu je označován strach.

Základním rysem šikany je agrese. Název agrese pochází z italského slova aggressio, neboli útok či napadení. Je to útočné jednání, které je viditelné a záměrné a má za cíl způsobit

újmu. Jde o ublížení živým nebo neživým objektům. Sklony a pud k reakci a projevům násilí je znám jako agresivita.

Rozlišujeme agresí verbální či agresí brachiální. Verbální agrese se projevuje pouze slovně a má za úkol ublížit oběti a její psychické strážce. Na druhou stranu agrese brachiální se projevuje fyzickými a kontaktními útoky, které jsou často prováděny pažemi či dolními končetinami.

Přirozeným účelem agrese bývá například ochrana rodiny nebo území. Je také důležitou a naturální součástí lidské psychiky. Existuje zde tenká hranice, když je překročena, tak dochází k destruktivnímu a nežádoucímu chování. Důležité pro rozlišení přehnané agresivity a přirozené obranné reakce je znát důvod problému a motivy osoby, která jedná agresivně.

Do negativního psychosociálního chování patří také záškoláctví. Jde o „*formu útěku dítěte ze školy, přičemž dítě rodičům předstírá, že školu navštěvuje*“ (Procházka, 2012). Tento patologický jev se vyskytuje ve školním prostředí. Škola ale v tomto případě není hlavním problémem, tím bývá často jiné prostředí. Například vrstevnická destruktivní parta či gang.

„*Parta je definována jako typ malé sociální skupiny s vysokou mírou soudržnosti, těsnými sociálními vztahy, vysokým stupněm spolupráce a stabilními sociálními vztahy*“ (Procházka, 2012).

„*Gang zase většinou označuje skupinu mladých lidí zaměřenou na společenské dosahování určitých cílů, často nezákonnými prostředky*“ (Procházka, 2012).

V poslední řadě do této problematiky patří také vandalismus. Ten „*se projevuje ničením architektonických památek, poškozováním veřejných budov, památných a pietních míst, ale i soukromého majetku a přírody*“ (Procházka, 2012). Jedná se o nemotivovanou agresí. Za hlavní příčinu tohoto počínání jsou uvedeni rodiče a zanedbávání jejich potomka. Dítě je potom negativní vůči svému okolí. Dalšími příčinami mohou být také osobnostní rysy dítěte nebo negativní vliv vrstevníků.

Je zde potřebné zmínit, že se také můžeme skoro v každém prostředí setkat s xenofobií, neboli odporem, nepřátelstvím, strachem, a hlavně nedůvěrou ke všemu cizímu, dále i s rasismem, který je definován jako nepřátelský postoj vůči příslušníkům jiné rasy nebo etnika a také s intolerancí či nesnášenlivostí. Tyto jevy nejsou o nic méně závažné než jevy zmíněné výše.

3.3.4 Nežádoucí sexuální chování

Obecně podle generálního tajemníka OSN António Guterrese (2017) sexuální násilí představuje porušení práva každého jednotlivce na důstojný život, hrozbu pro kolektivní mír a bezpečnost lidstva.

Český právní řád uvádí jako trestně postižitelné formy sexuálního násilí: znásilnění, sexuální nátlak, pohlavní zneužití, soulož mezi příbuznými, kuplířství, prostituci ohrožující mravní vývoj dětí, šíření pornografie, výrobu a jiné nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie, účast na pornografickém představení a navazování nedovolených kontaktů s dítětem.

Znásilnění má mnoho definic, jde o „*fyzicky nebo jiným způsobem vynucenou penetraci (i nepatrnou) vagíny nebo konečníku penisem, jinou částí těla nebo předmětem*“ (Světová zdravotnická organizace, 2002).

Průzkum Agentury Evropské unie pro základní práva z roku 2015 ukázal, že v České republice zažilo fyzické nebo sexuální násilí 32 % žen, sexuální zneužívání 12 % žen a znásilnění 5 % žen.

Do této problematiky, jak už bylo zmíněno, patří sexuální zneužívání dětí, které definujeme jako „*zneužití moci dospělého nad dítětem doprovázené dosažením sexuálního uspokojení dospělého*“ (Procházka, 2012). Aktéři této činnosti jsou nejčastěji osoby v nejbližším rodinném kruhu oběti či v jejím sousedství. Jako hlavní příčinu narůstajícího týrání a zneužívání dětí vidí H. Vykopalová, krizi rodiny. Ta se projevuje emancipací žen neboli zájmem ze stany ženské populace nejen o rodinu, ale také o kariéru. Tím dochází ke změnám v modelu rodiny.

Oběti sexuálního násilí často prožívají doživotní následky fyzického, psychického, sociálního a emočního rázu. Oběti také často trpí posttraumatickou stresovou poruchou (PTSD), při které neustále prožívají tu samou traumatickou událost a vyhýbají se tak místům a situacím, kde k události došlo.

4 Uplatnění sociálního pedagoga

Služby sociálního pedagoga jsou podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních pracovnících možné využít v sociálních službách, do kterých patří sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.

Konkrétněji se může sociální pedagog uplatnit v následujících oblastech: oblast sociálních a pedagogických služeb, firemní oblast a podnikání, oblast sociálních služeb, pedagogická oblast, rozvoj lidských zdrojů a dále také v prostředí školy a školských zařízeních.

4.1 Neziskový sektor (oblast sociálních a pedagogických služeb)

„Neziskové organizace jsou právníckými osobami, které vznikají za účelem naplnění určitého společensky prospěšného cíle či potřeby. Na rozdíl od podnikatelských subjektů tak nevznikají za účelem dosažení zisku. Neziskové organizace mohou zisk generovat, ten však musí být vložen zpět do organizace a musí být využit výhradně pro naplňování jejího poslání“ (My law, 2019).

Nezisková organizace má tyto charakteristické znaky: organizovanost, nerozdělování zisku, samosprávu a hlavně dobrovolnost, protože účast v organizaci je zásadně dobrovolná. Nikdo tedy nemůže nikoho nutit zařízení navštívit. Tyto organizace lze dělit podle typu zakladatele na nevládní neziskové organizace či příspěvkové organizace státu.

Neziskový sektor je samozřejmě ukotven i v legislativě ČR. Základním právním předpisem, který upravuje založení, způsob správy i ukončení působení neziskových organizací, je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Tento základní právní předpis však doplňuje množství dalších předpisů, jako je například zákon č. 227/1997 Sb., neboli zákon o nadacích a nadačních fondech, či zákon č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů.

Zákonem jsou uznávány tyto formy neziskových organizací: spolek a pobočný spolek, nadace a nadační fondy či ústavy.

Spolek a pobočný spolek jsou nejčastější formy neziskových organizací zřizovaných pro různé účely. V názvu spolku má správně být obsaženo označení spolek, zapsaný spolek nebo jen zkratka z.s.

Nadace a nadační fondy jsou zřizovány k veřejně prospěšným či dobročinným účelům. Od spolků se liší tím, že jde o účelová sdružení majetku.

Ústavy se zřizují hlavně pro poskytování různých typů veřejně prospěšných služeb. Ústav není založen na členském principu, ale funguje na podobném principu jako obchodní korporace, tudíž na principu zaměstnaneckém. V názvu ústavu musí být označení ústav nebo jen zkratka z.ú.

Konkrétněji může sociální pracovník pracovat v této oblasti jako projektový pracovník, pedagog, humanitární pracovník, zaměstnanec v neziskových organizacích.

Práce sociálního pedagoga může být uplatitelná v tomto sektoru například v domovech pro osoby se zdravotním postižením, v domovech pro seniory, v chráněném bydlení, v azylových domech, v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež, v noclehárnách, v terapeutických komunitách a v sociálních poradnách nebo v kontaktních centrech.

4.2 Komerční sektor (firemní oblast a podnikání)

Sociální pedagogika je multifunkční a interdisciplinární forma, kde vzdělání dělá základ pro další růst a uplatnění člověka na trhu práce v pozicích a profesích, které vyžadují práci s lidmi, manažerské či komunikativní dovednosti.

Stále více firem si uvědomuje svou odpovědnost vůči společnosti a sociální pedagogové by jim v úspěšném rozvoji této oblasti mohli pomoci. Na popsání tohoto počínání firem se využívá spojení company social responsibility (CSR).

CSR je nejčastěji u firem projevována tím, že aktivně angažuje sebe a své zaměstnance v sociální oblastech. Příkladem je třeba hromadné dobrovolnictví zaměstnanců či sociální a environmentální odpovědnost firmy, čímž se myslí například vyrábění produktů z ekologického materiálu nebo obecné šetření. Firmy se také mohou zapojovat do různých humanitárních projektů.

Sociální pracovník může být v této oblasti užitečný jako pracovník v soukromých školách nebo jako personalista, či může být lektor teambuildingu, manažer nebo vedoucí pracovník.

4.3 Oblast sociálních služeb

„Cílem sociálních služeb je: zachovávat lidskou důstojnost klientů, vycházet z individuálně určených potřeb klientů, rozvíjet aktivně schopnosti klientů, zlepšit nebo alespoň zachovat soběstačnost klientů, poskytovat služby v zájmu klientů a v náležitě kvalitě“ (MPSV, 2020).

Sociální služby pomáhají lidem žít běžný život. Hlavně se ale zaměřují na zachování co nejvyšší kvality a důstojnosti jejich života. *„Sociální služby jsou poskytovány jednotlivcům, rodinám i skupinám obyvatel. Mezi nejpočetnější skupiny příjemců sociálních služeb patří zejména senioři, lidé se zdravotním postižením, rodiny s dětmi, ale také lidé, kteří z různých důvodů žijí "na okraji" společnosti“ (MPSV, 2020).*

Sociální služby mohou být zřizovány krajem či obcí, Ministerstvem práce a sociálních věcí či nestátní neziskovou organizací. Sociální služby jsou poskytovány jako služby pobytové, ambulantní nebo terénní.

Veškeré sociální služby jsou ukotveny v legislativě České republiky. Přesněji v zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních pracovnících. V tomto zákoně je i přesné rozdělení těchto služeb na služby sociálního poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.

Do služeb sociálního poradenství patří základní sociální nebo odborné sociální poradenství. *„Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Základní sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb; poskytovatelé sociálních služeb jsou vždy povinni tuto činnost zajistit“ (Zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách).*

Oproti tomu odborné sociální poradenství se provádí *„se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí a ve speciálních lůžkových zdravotnických zařízeních hospicového typu; zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností“ (Zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách).*

Služby sociální péče pomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost a mají za cíl podpořit je v jejich naturálním sociálním prostředí a umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení se do běžného života ve společnosti.

Do služeb sociální péče patří osobní asistence, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby, centra denních služeb, denní a týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem a chráněné bydlení.

Posledními službami z tohoto rozdělení jsou služby sociální prevence. „*Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů*“ (Zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách).

Do tohoto sektoru spadá raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, intervenční centra, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické dílny, terapeutické komunity, terénní programy či sociální rehabilitace.

4.4 Veřejný a státní sektor

Škola je prostředí, kde se odrážejí veškeré charakteristiky celé společnosti. Ideálem dnešního modelu škol jsou „školy jako pospolitosti“. Aktuálním jevem objevujícím se v tomto prostředí je tedy inkluze. Ta spadá i do témat, kterými se sociální pedagog zabývá. Inkluze však nesouvisí jen se školním prostředím. Můžeme se s ní setkat skoro v každém prostředí a v každé situaci.

Hlavními tématy inkluze jsou podle Masarykovy univerzity: otevřená škola a otevřená společnost, kultura uznání a práce s jinakostí, důstojnost člověka v prostředí školy, rodiny a celé společnosti, hodnoty a hodnotová výchova.

Ve školním prostředí se objevují i následující sociálně patologické jevy: záškoláctví, šikana, agresivita či vandalismus. Tyto jevy jsou v kompetencích sociálního pedagoga, i v tomto prostředí může být nápomocen.

Přesněji se může sociální pedagog ve školním prostředí uplatnit jako asistent pedagoga, vychovatel, pedagog volného času, animátor volnočasových aktivit, metodik prevence nebo jako poradce pro výchovné a sociální otázky.

Do tohoto sektoru patří také Orgán sociálně-právní ochrany dětí neboli OSPOD. *„Představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním“* (MPSV, 2021).

OSPOD se snaží o naplňování Úmluvy o právech dítěte a dalších mezinárodních úmluv. Jedním ze zákonů, kterými se OSPOD řídí, je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Sociální pedagog může také pracovat v pobytových střediscích správy uprchlických zařízení či ve věznicích, a to jak ve věznicích s ostrahou, tak i se zvýšenou ostrahou nebo ve věznicích pro mladistvé.

Také může pracovat jako pracovník probační a mediační služby. Probační služba je soudem uložený dohled na pachatele trestného činu, aby se zjistil stav jeho chování. Oproti tomu mediační služba je jedním z nástrojů řešení trestného činu a jeho následků mezi pachatelem a poškozeným.

5 Metodologie

Slovo pochází ze spojení řeckého *methodos*, neboli postup zkoumání a *logos*, a to znamená slovo či nauka. „*Metodologie je vědní disciplína, která se zabývá metodami, jejich tvorbou a aplikací. Patří do teorie či filosofie vědy a obecněji do epistemologie. Pod vlivem angličtiny se slovo někdy používá i pro metodiku (použitý postup či metodu)*“ (CUNI, 2022).

5.1 Sběr dat a metoda jejich sběru

Pro moji bakalářskou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum. „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založen na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách*“ (Creswell, 2013). Tento výzkum vyšel z pozitivismu a opírá se o dedukci. Dedukce je typ úsudku, kdy se z premis dospívá k novému závěru nebo tvrzení.

Jako metodu sběru dat jsem využila metodu dotazníku, neboli dotazníkové šetření. Dotazník lze charakterizovat jako soubor předem připravených otázek, které jsou dotazovanému předkládány v písemné podobě. Svůj dotazník jsem realizovala v aplikaci GoogleForms.

GoogleForms je webová aplikace od společnosti Google, která slouží k vytváření online průzkumů a kvízů a ty lze posílat ostatním uživatelům.

Do dotazníku jsem volila spíše otázky otevřeného typu, které mi pomohly od respondentů získat jejich názor na danou problematiku. Respondenti měli možnost se u každé otázky plně vyjádřit stejně jako například u metody rozhovoru.

Jak jsem již uvedla výše v textu jako metodu sběru dat jsem zvolila dotazníkové šetření. Tuto variantu sběru dat jsem si vybrala z důvodu současné náročnosti a časové vytíženosti pedagogických pracovníků. Dotazník mi vyplnilo 12 lidí. Vybrala jsem 4 školy ve Středočeském kraji a z každé této školy jsem poprosila 3 pedagogické pracovníky, z nichž jeden byl z vedení školy, další byl učitel či učitelka z prvního stupně a poslední byl pedagog nebo pedagožka učící na druhém stupni, aby mi pomohli s mým výzkumem.

Dotazník obsahoval následující otázky:

- V čem spatřujete výhody zavedení pracovní pozice sociálního pedagoga na Vaši ZŠ?
- Jaká spatřujete rizika a nevýhody v začlenění sociálního pedagoga do provozu na Vaší ZŠ?
- Jak si představujete práci sociálního pedagoga?
- Kdy by se měly jeho programy uskutečnit?
- Jakou časovou dotaci navrhuje pro práci sociálního pedagoga?
- Kolik je dle Vašeho odhadu ve Vaší škole žáků, kterým by byla prospěšná podpora sociálního pedagoga?
- Myslíte, že sociální pedagog patří do zákona o pedagogických pracovnících? Jestli ano, tak proč?

K vyhodnocení odpovědí jsem zvolila metodu otevřeného kódování a obsahovou analýzu. Tyto metody mi pomohly zkrátit získaná data a interpretovat je do co nejjednoduššího formátu.

Metoda otevřeného kódování je postup rozkrývání analyzovaného textu. Výzkumník, který si tuto metodu vybere na vyhodnocení své práce, si všímá konkrétních témat a přiřazuje jim kódy, mohou to být jednotlivá slova, věty, nebo dokonce odstavce. Kódy musí výzkumník volit tak, aby zahrnovaly určité jevy v textu do obecnějších pojmů.

Obsahová analýza je analýza obsahu dokumentu. Jde o verbální vyjádření obsahu dokumentu v naturálním jazyce, které je transformováno do věcných selekčních údajů tak, aby došlo k redukci textu.

5.2 Silné a slabé stránky výzkumu

Celý proces výzkumu byl časově náročnější, než jsem očekávala. Nejdéle trvalo získání odpovědí od respondentů a samotný výběr respondentů.

Oslovila jsem dvojnásobek osob, ale bohužel jsem nedostala ani polovinu z potřebných dat. Musela jsem tedy oslovit další respondenty. Celý proces získávání dat se tedy prodloužil o 2 týdny, než jsem měla v časovém harmonogramu. Tím, že byl dotazník online,

měli respondenti bohužel větší šanci na to neodpovědět či mou žádost o vyplnění zcela ignorovat.

Fakt, že byl dotazník online vnímám ale i pozitivně. Měla jsem tak možnost oslovit všechny respondenty, ač měli plno své práce. Díky prodloužení času na získání odpovědí od respondentů se totiž zkřížila obecně náročná práce pedagogů s příchodem dětí z Ukrajiny do českých škol. A jejich pracovní vytíženost byla tedy vyšší než předtím.

Také jsem díky online, výzkumu nemusela po respondentech chtít komunikaci z očí do očí. Myslím, že většina z dotázaných tuto variantu uvítala, protože kvůli celosvětové pandemii mají někteří strach a v mé přítomnosti by se nemuseli cítit komfortně, a to rozhodně nebylo žádoucí.

Online forma dále také zaručila, že odpovědi budou upřímné, což považuji za jeden z nejdůležitějších aspektů výzkumu.

Celkově si ale myslím, že až na narušení mého časového plánu, mi metoda dotazníkového šetření vyhovovala a byla přijatelná i pro respondenty.

6 Výsledky výzkumných otázek

6.1 Jaké činnosti by měl sociální pedagog ve škole vykonávat?

Školní prostředí	<ul style="list-style-type: none">➤ zjišťovat a pozitivně ovlivňovat klima v jednotlivých třídách,➤ předcházet negativním jevům ve školním prostředí,➤ pomáhat s organizací zážitkových a adaptačních akcí.
Kolektiv	<ul style="list-style-type: none">➤ rozvíjet pozitivní vztahy mezi žáky,➤ starat se o co nejúspěšnější inkluzi žáků,➤ konzultovat s třídními učiteli náplň třídnických hodin dle potřeb konkrétního kolektivu,➤ může odhalit problém.
Spolupráce s rodiči	<ul style="list-style-type: none">➤ komunikovat s rodiči žáků,➤ lepší předávání informací mezi školou a rodinou,➤ navázání pozitivního vztahu s rodinou.
Výchova a vzdělávání	<ul style="list-style-type: none">➤ doučovat žáky se špatným prospěchem,➤ zajišťovat výchovné a preventivní programy pro jednotlivé třídy.

V tabulce ukázané výše, jsou uvedeny kompetence, které si pedagogičtí pracovníci myslí, že by sociální pedagog v jejich základní škole měl vykonávat.

Nejčastěji zvolení pedagogové uvádějí, že si práci sociálního pedagoga představují hlavně jako odlehčení práce pro učitele. Myslí tím, že by sociální pedagog měl komunikovat s rodiči, pokud dojde k problému, jako například ke zhoršení prospěchu spojeném se zhoršením

chování a také těmto problémům předcházet, neboli uskutečňovat preventivní programy zaměřené na různé typy rizikového chování.

Pracovníci jednotlivých základních škol také často uváděli i pracovní dobu sociálního pedagoga ve škole a kdy si myslí, že by se jeho práce měla odehrávat. Tato doba byla vázána na jednotlivé základní školy a na odhadu učitelů ohledně počtu žáků, kteří by jeho pomoc využili.

Pedagogové se většinou shodli na tom, že práce sociálního pedagoga by se měla odehrávat v blocích po výuce nebo by se jeho programu měl vyhradit celý den.

6.2 Jaký je názor pedagogických pracovníků na pozici sociálního pedagoga ve školním prostředí?

Propojení školy a rodiny	<ul style="list-style-type: none"> ➤ lepší komunikace s rodinami, ➤ poskytuje lepší propojení mezi komunitními skupinami, ➤ informuje rodiny o možnostech, postupech a platných nařízeních, ➤ zajišťuje, zastřešuje a garantuje jednání s rodiči v případě, že se vyskytne problém.
Podpora pedagoga	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ve škole by mělo být dost podpůrných pozic pro podporu práce učitelů, ➤ personální podpora pedagoga, ➤ odlehčení práce učitele.
Transfer zkušeností	<ul style="list-style-type: none"> ➤ znalost specifických postupů, jak pracovat s určitým typem žáků, ➤ přenos zkušeností z jednotlivých škol.
Pomoc znevýhodněným	<ul style="list-style-type: none"> ➤ pomáhá v péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ➤ věnuje se péči o žáky z problémových rodin, zejména těch, které jsou postiženy destabilizující chudobou.

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ zmenšuje nebo kompenzuje nerovné podmínky ve vzdělávání, ➤ rozvíjí potenciál znevýhodněných dětí, ➤ pomáhá sociálně slabším žákům, ➤ poskytuje individuální péči, ➤ terapeutická pomoc znevýhodněným žákům.
Prevence	<ul style="list-style-type: none"> ➤ vytváří preventivní programy školní neúspěšnosti, ➤ vhodnou formou seznamuje ostatní žáky s multikulturní oblastí, etnicitou a inkluzí, působí na jejich vnímání těchto problémů, ➤ podílí se na osobnostním rozvoji žáků, ➤ prevence problémů vyplývajících z odlišných sociálních podmínek rodin, ➤ provádět osvětovou činnost v rodinách, i ve školách.

V této tabulce jsou veškeré výhody, které respondenti spatřují v zavedení sociálního pedagoga na jejich základní škole.

Nejčastější odpovědí dotázaných bylo, že sociální pedagog by se měl hlavně zaměřit na žáky ze sociálně slabšího prostředí a na žáky vykazující rizikové formy chování.

Pedagogové dodávali, že momentálně cítí, že je práce sociálního pedagoga potřebnější než kdy předtím. Tvrdí, že v posledních letech své učitelské kariéry přibývá problémových žáků, a tak potřebují pomoc v řešení sociálně-patologického chování u svých studentů. Myslí si, že mají jak kompetenční, tak metodické rezervy, a chtějí, aby je někdo v této problematice vzdělával.

Dotázaní dále uvedli i několik nevýhod, které vzhledem k jejich dlouholeté pedagogické praxi spatřují. Jako hlavní negativa spatřují nedostatek financí, špatné navazování kontaktu s některými rodiči a osobnost pedagoga.

6.3 Jaký mají učitelé na ZŠ názor na zařazení sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících?

Ano	<ul style="list-style-type: none"> ➤ podílí se na sociálních otázkách vzdělávání, ➤ jedná se o podpůrnou profesi pro podporu pedagogů, ➤ přímá práce s dětmi, ➤ nesporné výchovně vzdělávací působení, ➤ podílí na výchově a vzdělávání převážně v institucích schválených MŠMT, ➤ pracuje ve škole a s dětmi a napomáhá úspěšnějšímu průběhu jejich výchovy a vzdělávání, ➤ každý pedagog má právo do tohoto zákona patřit.
Ne	<ul style="list-style-type: none"> ➤ nekoná přímou pedagogickou činnost, ➤ prakticky vylučuje pracovní dobu od -do, ➤ zmenšení finančního ohodnocení pro učitele.

V uvedeném textu v tabulce výše jsou argumenty, které učitelé uvedli k otázce zapojení sociálního pedagoga do zákona č 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

Zajímavé zde bylo, že všichni z dotázaných pracovníků z vedení základních škol byli jednoznačně pro začlenění do již zmíněného zákona.

Oproti tomu pedagogové učící na prvním a druhém stupni ve svých názorech jednotní nebyli. Odpovědi negativního charakteru se většinou vázaly na menší finanční ohodnocení, které by je podle nich čekalo, pokud by byla tato pozice zavedena do zákona č. 563/2004 Sb. A dále uvedli, že se bojí, že by jim sice mohl pomoci, ale také by zde mohl nastat problém s kompetencemi.

6.4 S kým by mohl sociální pedagog v prostředí ZŠ spolupracovat?

Učitelé	<ul style="list-style-type: none"> ➤ odlehčení práce, ➤ výpomoc s individuálním programem pro znevýhodněné žáky.
Školní psycholog	<ul style="list-style-type: none"> ➤ pomoc při spolupráci s OSPOD, SPP.
Metodik prevence	<ul style="list-style-type: none"> ➤ utváření preventivních programů, ➤ včasné podchycení problému.
Speciální pedagog	<ul style="list-style-type: none"> ➤ vytváření individuálního plánu pro znevýhodněné žáky, ➤ vytvoření motivačního prostředí.

Tabulka uvedená výše je zaměřena na možnosti spolupráce mezi jednotlivými pracovníky základních škol.

Respondenti uvedli, že jako hlavní pozitivum pracovní pozice sociálního pedagoga na jejich škole by určitě bylo ulehčení práce pro učitele, ale dále uvedli, že cítí, že by mohlo dojít i k lepšímu předávání informací mezi dalšími pracovníky školy. Mezi ně patří metodik prevence, školní psycholog a speciální pedagog.

7 Diskuze

Zjištěné výsledky výzkumu byly porovnávány s výsledky výzkumů z vybraných prací. Jako první výzkumnou práci jsem si vybrala práci od Bc. Jany Böhmové s názvem **Pozice a činnost sociálního pedagoga na ZŠ Staňkova v Brně**. Tato práce byla obhájena v roce 2014 a její výzkumná část pojednává o konkrétních možnostech uplatnění sociálního pedagoga na ZŠ Staňkova. Jako metodu zkoumání použila autorka skupinový rozhovor s pedagogickými pracovníky školy. Výsledky výzkumu ukázaly konkrétní potřeby pedagogických pracovníků, které směřují k pozici sociálního pedagoga. Potřeby pedagogických pracovníků, jež uváděli ve skupinovém rozhovoru, které by měl uspokojit sociální pedagog, se významně shodují s vymezením působnosti sociálního pedagoga. Podle pedagogických pracovníků mezi hlavní úkoly, které by výrazně ulehčily práci učitelům, výchovné poradkyni a školní psycholožce, jsou především práce s rodinou žáka, rozvoj sociálních kompetencí žáků, spolupráce s třídními učiteli a pomoc při řešení problémů. Jako významnou oblast působnosti sociálního pedagoga ve škole spatřují pracovníci v práci s rodinou žáka. Cílem sociálního pedagoga respondenti spatřují v aktivizaci rodin žáků a díky tomu by mohlo dojít k efektivnímu propojení školního a rodinného prostředí, a tak by vznikla komunitní škola, na jejímž fungování by se podíleli i rodiče žáků.

Dále bych zde chtěla poukázat na poznatky z práce, která se jmenuje **Zavedení pozice sociálního pedagoga do škol** od Společnosti Tady a teď, o.p.s., Demografického informačního centra z roku 2015. V této studii se přišlo na spoustu zajímavých poznatků ohledně uplatnění sociálního pedagoga na poli základní školy. Byl zde proveden otevřený rozhovor s ředitelkami a řediteli 12 brněnských základních škol. 11 z nich bylo jednoznačně toho názoru, že role sociálního pedagoga je na školách potřebná. Ve výzkumu se dále zjistilo pár dalších významných postřehů od respondentů, jako například, že role sociálního pedagoga na základní škole by se přizpůsobila výsledkům pečlivého monitoringu situace školy a také že sociální pedagog se má ve škole věnovat těm problémům, které jsou ostatními odborníky opomíjeny.

Jako další práci bych ráda zmínila výzkum od Bc. Ivany Trubačové pojmenovaný **Sociální pedagog a uplatnění jeho profesních kompetencí ve škole** z roku 2016. Její empirické šetření ukázalo, že téměř polovině (49%) dotazovaných respondentů, což byli učitelky a učitelé ze středních i základních škol v ČR, jsou kompetence sociálního pedagoga známé, a také souhlasí se změnami v legislativním ukotvení sociálního pedagoga (42%). Mezi nejzávažnější problémy chápou respondenti poruchy chování (34%) a hned navazující, sociálně patologické jevy (28%). Nejvíce řeší problémy záškoláctví (36%) a šikany (30%). Na otázku

spolupráce rodiny a školy se většina respondentů shodla, že je dostačující (51%). Domnívají se také, že přímý zásah má vliv na existenci sociálně patologických jevů (47%). Problematiku prevence a poradenství hodnotí spíše jako postačující (75%, 48%).

Postoj pedagogických pracovníků k zavedení sociální práce na vybrané základní škole od Kristýny Beránkové z roku 2021 obsahuje empirické šetření, ke kterému autorka zvolila metodu rozhovoru, z kterého vyplývá, že všichni respondenti, tedy pedagogičtí pracovníci, si při zmínce o školní sociální práci vybavili především podporu žáků a jejich rodin v sociální oblasti nebo usnadnění komunikace mezi školou a rodinou žáka. Sociální práce ve škole je ale pro většinu nový pojem. Podle autorky může být důvodem, jak zmiňuje Havlíková (2018), že v České republice se téma školní sociální práce doposud v praxi, odborné přípravě na VŠ ani výzkumné činnosti nerozvinulo. Školní sociální pracovník by měl být dle názoru respondentů člověk, který je vzdělaný v oblasti sociální práce, sociální pedagogiky nebo také jejich kombinací. Hlavní přínos školního sociálního pracovníka respondenti viděli ve zprostředkování komunikace, ve spolupráci s rodinami žáků nebo rozdělení povinností, které by vedlo k efektivnější práci. Z odpovědí informantů bylo jasné, že by tuto pracovní pozici uvítali, a dokonce ji vnímají i jako velmi potřebnou. Jediné, co je pro ně nejasné je financování takového pracovníka.

Jako poslední práci, u které bych ráda představila její výsledky, je výzkum **Komparace činností sociálního pedagoga na základních školách v legislativě a v praxi** od Aleny Ryškové, který je z roku 2021, a má tak jedny z nejnovějších dat z této problematiky. Z provedeného výzkumného šetření vyplynulo, že úkoly patřící k profesi sociálního pedagoga jsou na základních školách většinou nějakým způsobem zastávány ostatními pedagogickými pracovníky. Z rozhovorů s pedagogickými pracovníky škol ale vyplývá, že s některými činnostmi, které náleží sociálnímu pedagogovi, si neví rady a některé činnosti zůstávají výrazně upozaděny. V závěru své práce píše, že pozice sociálního pedagoga na základních školách by měla potřebné uplatnění.

Všechny výzkumné práce mají velice podobné a přínosné výsledky. A téměř všechny se shodují s výsledky mého výzkumného šetření. Výjimka je práce od Bc. Ivany Trubačové, kde respondenti označili spolupráci školy s rodinou a prevenci jako dostačující. Moji respondenti tyto kompetence hodnotí jako nedostačující a tvrdí, že sociální pedagog by s tímto problémem mohl pomoci.

8 Závěr

Bakalářská práce si kladla za úkol analyzovat uplatnění sociálního pedagoga v prostředí ZŠ a názor pedagogických pracovníků na začlenění sociálního pedagoga do základních škol.

V úvodu bakalářské práce byla popsána historie a jaké je současné pojetí sociální pedagogiky. Dále byla vysvětlena práce sociálního pedagoga, jeho cíle a jeho kompetence. Byly zde popsány různé formy rizikového chování, se kterými se sociální pedagog může v praxi setkat. Také byly v práci objasněny možnosti uplatnění sociálního pedagoga v prostředí ZŠ.

Hlavním cílem mé práce bylo shrnout činnosti, které by měl sociální pedagog vykonávat, a analyzovat názor pedagogických pracovníků na začlenění sociálního pedagoga do zákona o pedagogických pracovnících. Činnostmi, které by měl sociální pedagog vykonávat, bylo od respondentů udáno mnoho. Mezi hlavní ale respondenti označili, že by měl komunikovat s rodiči žáka, pokud dojde k problému jako například ke zhoršení prospěchu spojeném se zhoršením chování. Také vyzdvihli jeho preventivní aktivity, kterými by se mohlo těmto problémům předcházet, neboli uskutečňovat preventivní programy zaměřené na různé typy rizikového chování.

Názor dotázaných pedagogických pracovníků se většinou shodl ohledně začlenění sociálního pedagoga do zákona číslo 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. Tvrdí, že sociální pedagog do tohoto zákona má právo patřit, protože výchovně působí na děti a napomáhá úspěšnějšímu průběhu jejich výchovy a vzdělávání. Dva z dvanácti respondentů odpověděli negativně. Jejich argumentace se opírá o problém financování a strach ze snížení jejich platového ohodnocení.

9 Seznam literatury a použité zdroje

- Kraus, B. (2008) *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Portál. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=cat03959a&AN=upol.m0339285&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
- Wroczyński, R. and Košinár, V. (1968) *Sociálna pedagogika*. 1. vyd. Slovenské pedagogické nakladateľstvo (Základné pedagogické a psychologické diela). Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat03959a&AN=upol.m0273688&authtype=shib&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
- Klíma P. (1993) *K epistemologickým a metodologickým zdrojům sociální pedagogiky*. Éthum.
- Poláčková, V. and Kraus, B. (2001) *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Paido (Edice pedagogické literatury). Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat03959a&AN=upol.m0052944&authtype=shib&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
- Procházka, M. (2012) *Sociální pedagogika: historické kořeny: výchova, socializace a prostředí: výchovná prostředí: škola a sociální pedagogika*. Vyd. 1. Grada (Pedagogika). Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,url,uid&db=cat03959a&AN=upol.0067811&lang=cs&site=eds-live>
- Mareš, J., Walterová, E. and Průcha, J. (2001) *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Portál. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat03959a&AN=upol.m0213981&authtype=shib&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
- Bakošová Z. (1994) *Sociálna pedagogika: Vybrané problémy*, vyd. Univerzita Komenského, ISBN: 9788022308175.
- *Co je SocPed* | Katedra sociální pedagogiky. *Katedra sociální pedagogiky* [online]. Copyright © 2022. Dostupné z: <https://ksop.ped.muni.cz/co-je-socped>
- 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách. *Zákony pro lidi - Sbirka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

- 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících. *Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>
- Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice / Association of Educators in Social Pedagogy. *Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice / Association of Educators in Social Pedagogy* [online]. Dostupné z: <http://asocped.cz/>
- Vacek, P., Janiš, K. and Kraus, B. (2004) *Kapitoly ze základů pedagogiky : studijní text*. Vyd. 1. Gaudeamus. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat03959a&AN=upol.m0136763&authtype=shib&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
- Pokorný, V., Telcová, J., & Tomko, A. (2003). *Prevence sociálně patologických jevů: Manuál praxe*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky.
- Průcha, J., Mareš, J. and Walterová, E. (2009) *Pedagogický slovník*. Nové, rozš. a aktualiz. vyd. Portál. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat03959a&AN=upol.0018277&authtype=shib&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
- Tomeš, I. (1996) *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost: výběr z přednášek přednesených na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*. 1. vyd. Sociopress (Sešity pro sociální politiku). Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat03959a&AN=upol.m0273872&authtype=shib&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.
- MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/>
- Vágnerová, M. (1999) *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vyd. Portál. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat03959a&AN=upol.m0242964&authtype=shib&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
- Prohlížeč | MKN-10 klasifikace. *Prohlížeč | MKN-10 klasifikace* [online]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F10-F19>
- Nešpor, K. (2000) *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 1. Portál. Available at:

<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat03959a&AN=upol.m018735&authtype=shib&lang=cs&site=eds-live&scope=site>

- Nešpor, K. and Peřichová, K. (no date) *Středoškoláci o drogách, alkoholu, kouření a lepších věcech*. 1. vyd. Portál. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat03959a&AN=upol.m0286428&authtype=shib&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
- Nelátkové závislosti – Prev-Centrum. *Prev-Centrum – Pomáháme s řešením obtížných životních situací* [online]. Copyright © 2017. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/nelatkove-zavislosti/>
- Závislost na počítači/mobilu/internetu - Adiktologická ambulance. *Úvod - Adiktologická ambulance* [online]. Copyright © 2021 Klinika adiktologie. Dostupné z: <https://poradna.adiktologie.cz/zavislosti/z-zavislost-na-internetu/>
- Mravčík, V. et al. (2015) 'Prevalence problémového hráčství v České republice', *Addictology / Adiktologie*, 15(4), pp. 310–319. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&AN=118356456&authtype=shib&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
- Nelátkové závislosti: co to je? | NZIP. *NZIP – Národní zdravotnický informační portál* [online]. Copyright © Motortion Films. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/321-nelatkove-zavislosti-zakladni-informace>
- Griffiths, M. (2005) 'A "components" model of addiction within a biopsychosocial framework', *Journal of Substance Use*, 10(4), pp. 191–197. doi: 10.1080/14659890500114359.
- Kolář, M. (1997) *Skrytý svět šikanování ve školách : příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. 1. vyd. Portál (Pedagogická praxe (Portál)). Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat03959a&AN=upol.m0269102&authtype=shib&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
- 'Sexual violence is a threat to every individual's right to a life of dignity' – UN chief | United Nations Peacekeeping. [online]. Dostupné z: <https://peacekeeping.un.org/en/sexual-violence-is-threat-to-every-individuals-right-to-life-of-dignity-un-chief>

- Krug EG, Dahlberg LL, Mercy JA, Zwi AB, Lozano R (Eds.), Statistical annex: *World report on violence and health*, World Health Organization, Geneva (2002)
- *Violence against women: an EU-wide survey*. Main results report | European Union Agency for Fundamental Rights. Redirecting to <https://fra.europa.eu/en> [online]. Copyright © European Union Agency for Fundamental Rights, 2007. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>
- Sexuální násilí | proFem. *Homepage / proFem* [online]. Copyright © proFem. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/s-cim-pomahame/sexualni-nasili>
- *Zákony.centrum.cz* [online]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/trestni-zakonik/cast-2-hlava-3>
- Co je to ta nezisková organizace? | mylaw. *Mylaw - Najdeme vám ideálního advokáta* [online]. Copyright © 2022 MYLAW s.r.o. Dostupné z: <https://mylaw.cz/clanek/co-je-to-ta-neziskova-organizace-761>
- Sociální služby. *Průvodce* [online]. Copyright ©. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/socialni-sluzby-1>
- Legislativa a systém sociálně-právní ochrany. *Průvodce* [online]. Copyright ©. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>
- *Mediace* - PMS - Probační a mediační služba PMS – Probační a mediační služba. Home - PMS - Probační a mediační služba PMS – Probační a mediační služba [online]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/mediace/>
- *Metoda, metodika, metodologie* — Přírodovědecká fakulta UK. [online]. Dostupné z: <https://www.natur.cuni.cz/geografie/geoinformatika-kartografie/studium/bakalarske-studium/pravidla-pro-bakalarske-prace/metoda-metodika-metodolige>
- Hendl, J. (2016) *Kvalitativní výzkum : základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Portál. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=cat03959a&AN=upol.0194991&lang=cs&site=eds-live&scope=site>

- Creswell, J. W. (2013) *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. Third edition. SAGE. Available at: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=cat03959a&AN=upol.0081057&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
- Beránková, Kristýna. *Postoj pedagogických pracovníků k zavedení sociální práce na vybrané základní škole* [online]. Brno, 2021. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/rnond/> . Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Monika PUNOVÁ.
- Trubačová, Ivana. *Sociální pedagog a uplatnění jeho profesních kompetencí ve škole* [online]. Zlín, 2016. Dostupné z: <https://theses.cz/id/hy0fn3/> . Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Vedoucí práce doc. PhDr. Zlatica Bakošová, CSc.
- Svaz měst a obcí České republiky [online]. Copyright © . Dostupné z: <https://www.smocr.cz/Shared/Clanky/4591/studie-4.pdf>
- Čech, Lukáš. *Sociální pedagog na základní škole*[online]. Brno, 2012. Dostupné z: <https://theses.cz/id/xplori/> . Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Lenka Gulová, Ph.D.
- Böhmová, Jana. *Pozice a činnost sociálního pedagoga na ZŠ Staňkova v Brně* [online]. Brno, 2014. Dostupné z: <https://theses.cz/id/1952zs/> . Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Martina Kurowski, Ph.D.
- Havlíková, Jana, Krchňavá, Anna, Růžičková, Jana, Ševčíková, Stanislava. *Odborný výkon sociální práce ve veřejné správě a v sociálních službách: role vstupního vzdělání a dalšího vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., 2018. 126 s. ISBN 978-80-7416-328-9.
- Ryšková, Alena. *Komparace činností sociálního pedagoga na základních školách v legislativě a v praxi*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2021, 81 s., přílohy 20 s. Dostupné také z: <http://hdl.handle.net/10563/46651> . Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií, Ústav pedagogických věd. Vedoucí práce Staňková, Iva.
- Skalová, Karolína. Seminární práce na téma Zhodnocení aktuální problematiky do předmětu VAP@, přednášející: doc. PhDr. René SZOTKOWSKI, Ph.D., 2021.

ANOTACE

Jméno a přímení:	Karolína Skalová
Katedra nebo ústav:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Sociální pedagog a jeho uplatnění v prostředí ZŠ
Název práce v angličtině:	Social educator and his application in environment of primary school
Anotace práce:	V bakalářské práci na téma Sociální pedagog a jeho uplatnění v prostředí ZŠ se zabývám názory pedagogických pracovníků na uplatnění sociálního pedagoga na základních školách a také na jejich teze ohledně zavedení sociálního pedagoga do zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. Cílem mé práce bylo tedy zjistit, jak si pedagogičtí pracovníci na základních školách představují práci sociálního pedagoga a jaké jsou jejich názory na zařazení sociálního pedagoga do již zmíněného zákona o pedagogických pracovnících. Jako výzkumnou metodu jsem zvolila metodu dotazníkového šetření. Data jsem analyzovala pomocí metody otevřeného kódování a obsahové analýzy. V empirické části práce jsou data, získaná během výzkumu, interpretována a v závěru práce jsou zodpovězeny hlavní výzkumné otázky.
Klíčová slova:	sociální pedagog, zákon, pedagogičtí pracovníci, základní škola
Anotace v angličtině:	In this bachelor`s thesis Social educator and his application in environment of primary school I deal with the opinions of pedagogical staff on the use of social pedagogue at primary schools and also on their propositions regarding the implementation of social pedagogue according to law no. 563/2004 Sb. about pedagogical staff. The aim of this work

	<p>was thus to find out how the pedagogical staff at primary schools see the work of social pedagogue and what are their opinions on inclusion of social pedagogue in the above-mentioned law about pedagogical staff. A questionnaire method was chosen as a research method. The data was analysed with the method of open coding and content analysis. In the empirical section of the thesis, the data obtained during the research is interpreted and at the end of the thesis the main research questions are answered.</p>
Klíčová slova v angličtině:	social pedagogue, law, pedagogical staff, primary school
Rozsah práce:	36 stran
Jazyk práce:	Český jazyk